

Homosexualitet i ungdomslitteraturen

En komparativ litteraturstudie om homosexualitet i ungdomslitteraturen

Homosexuality in Young Adult literature.

A comparative literature study of homosexuality in Young Adult literature

Elin Persson

Humaniora och samhällsvetenskap

Ämneslärare svenska

15 hp

Handledare: Erik Van Ooijen

Examinator: Peter Wikström

15/6-2018

Abstract

This essay treats the subject of homosexuality in Young Adult literature, this is done by a comparative book-study from the British author Aidan Chambers book *Dance on my grave* (1982) and the Swedish author Anna Ahlunds book *Du, bara* (2016). Both books have a homosexual protagonist as their main character. Through these writers, this essay provides an insight of how the view of homosexuality is in young adult's literature and the importance of the anti-oppressive pedagogy use in education for upper secondary school.

These two books have been assayed on an anti-oppressive perspective based on homosexuality. The heteronormativity that are found around us are presented differently in the books. In Ahlund's book, the heteronormativity is created as non-existent in an alternate world, while in Chambers's book it shines through in different meetings with society and the prevailing norms. The different ways of dealing with homosexuality in relation to the outside world's norms also become interesting from a historical perspective where the acceptance and rights of gay men differ greatly. This is evidenced by the choice of words as well as the way in which homosexuality is presented.

One conclusion of the essay is that conscious anti-oppressive pedagogy is important in teaching to promote equal treatment work where students are accepted for their independence from sexual orientation. By consciously using books, book reviews and work from books that raise the issue of the world's norm critical views of homosexuals in the education. By doing so we're able to raise the awareness of the anti-oppressive view of homosexuals and thus affecting the norm to something more positive in school and hopefully in the young adult's everyday life after school.

Sammanfattning

Uppsatsen behandlar ämnet homosexualitet i ungdomslitteraturen genom en komparativ litteraturstudie som gjorts på böckerna *Du, bara* av svenska författaren Anna Ahlund och *Dansa på min grav* av brittiska Aidan Chambers. Båda böckerna behandlar protagonister som är homosexuella och uppsatsen syftar till att visa hur homosexualiteten framställs ur ett normkritiskt perspektiv. Syftet med uppsatsen är också att lyfta vikten av ett normkritiskt perspektiv i undervisningen ur ett didaktiskt perspektiv främst på gymnasienivå.

Dessa två böcker har granskats utifrån ett normkritiskt perspektiv med utgångspunkt från homosexualiteten. Heteronormen som finns runt omkring oss presenteras i böckerna olika. I Ahlunds bok är heteronormen skapad som icke-existerande i en alternativ värld medan den i Chambers bok lyser igenom vid olika möten med samhället och de rådande normerna.

Böckernas olika sätt att bemöta homosexualiteten i relation till omvärldens normer blir även intressant ur ett historiskt perspektiv där acceptansen och rättigheterna för homosexuella skiljer sig mycket. Detta syns såväl genom ordval som sättet homosexualiteten presenteras.

En slutsats av uppsatsen är att ett medvetet normkritiskt perspektiv är viktigt i undervisningen för att främja likabehandlingsarbete där elever blir accepterade för den de är oberoende av sexuell läggning. Genom att medvetet använda böcker som lyfter normkritiska aspekter kan man genom boksamtal och arbete med böcker och texter arbeta normkritiskt och på så sätt påverka de rådande normerna till något mer positivt i skolan och förhoppningsvis även i det livslånga lärandet och livet.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte och problemställning.....	1
2. Bakgrund.....	2
2.1 Homosexualitet i litteraturen.....	2
2.2 Homosexualitet i historien.....	4
2.3 Homosexualitet för individen.....	5
2.4 Maskulinitet.....	7
2.5 Normkritiska perspektiv i skolans undervisning.....	8
3. Metod och urval.....	10
3.1 Urval och presentation av böcker.....	11
4. Analys.....	14
4.1 Hur heteronormen presenteras i böckerna genom homosexualiteten.....	14
4.2 Hur homosexualiteten presenteras i böckerna.....	21
4.3 Språkbruk med fokus på homosexualitet.....	24
4.4 Didaktiska användningsområden.....	26
5. Avslutning.....	30
Litteraturförteckning.....	32

1. Inledning

Den normkritiska undervisningen är central i skolan och för att kunna arbeta med den behövs bra böcker som ger bra infallsvinklar på olika normkritiska perspektiv för eleverna. En av dessa normkritiska aspekter är homosexualitet. I denna studie har två böcker jämförts i en komparativ litteraturstudie där protagonisten är homosexuell. I den avslutande delen behandlar uppsatsen hur man kan använda dessa böcker i undervisningen på gymnasiet. Att utmana heteronormen är viktigt för elevernas självbild och för deras acceptans av omvärlden. Som lärare eller verksam inom skolan är människors lika värde centralt för undervisningen och därför är det viktigt att arbeta aktivt med detta i sin undervisning och vardag. Uppsatsen syftar till att belysa hur homosexualitet framställs i ungdomslitteratur, både ur ett historiskt och nutida perspektiv genom att jämföra en bok från 1980-talet och en från 2016 för att påvisa likheter och skillnader i berättelsen och framställningen av homosexualitet. Uppsatsen behandlar framförallt homosexualitet och normkritiska perspektiv då båda ämnena berör varandra. Rätten att få vara sig själv utan att bli dömd för att man är utanför den norm som skapats i skolan och samhället är central. En förhoppning är att genom aktivt arbete med normkritiska perspektiv kunna ändra den normen som står i konflikt med skolans värdegrund. För att lyckas krävs det dock strategier och kunskaper som denna uppsats syftar till att ge en del av.

1.1 Syfte och problemställning

Alla människors rätt att få vara den man är utan att bli kränkt för det är centralt i skolans arbete. Homosexualitet kan vara en bidragande orsak till utanförskap baserat på samhällets normer och fördomar. Att arbeta normkritiskt är något som är centralt inom skolan för att främja jämställdhet för eleverna. Uppsatsens syfte är att belysa hur homosexualitet framställs i ungdomslitteratur utifrån de böcker som analyseras i den jämförande litteraturstudien. Syftet är även att utifrån denna litteraturstudie belysa hur man kan använda denna typ av litteratur i undervisningen på gymnasiet och varför det är viktigt att arbeta från ett normkritiskt perspektiv.

Att vara homosexuell eller komma ut som homosexuell är något som många ungdomar och unga vuxna vårdas inför och som för många är ett jobbigt ämne och som kan bidra till ångest och oro. Denna känsla kan påverka elevernas inlärningsförmåga och deras identitetsutveckling, därför är det viktigt att lärare arbetar aktivt med de normkritiska

perspektiven i undervisningen. Normkritisk undervisning innebär att bryta de, framförallt heteronormativa normer som finns i dagens samhälle och som bryter mot skolans värdegrund, detta går att arbeta med genom litteratur med normkritiska perspektiv, så som homosexualitet.

Problemställningen som ligger till grund för uppsatsen behandlar hur homosexualitet framställs i ungdomsböcker för att sedan se hur man kan använda den typen av litteratur för att främja normkritisk undervisning. Följande frågeställningar har använts för att kunna besvara problemställningen:

- Hur skiljer sig Chambers och Ahlunds böcker åt i framställningen av homosexualitet och normkritiska perspektiv?
- Går det att se skillnad på romanernas språkbruk i relation till homosexualitet ur ett historiskt perspektiv?
- Hur kan man använda sig av dessa böcker som diskussionsunderlag och för textarbete på gymnasiet?

2. Bakgrund

I och med att denna uppsats tar avstamp från ett homosexuellt perspektiv är det viktigt att först reda ut några centrala begrepp. De två böcker som ligger till grund för den komparativa litteraturstudien behandlar manlig homosexualitet och därför kommer även denna uppsats fokusera på just homosexualitet. Detta är en avvägd avgränsning eftersom en fokusering på alla HBTQ-frågor hade blivit för mycket material för denna uppsats. Historiskt sett har homosexualitet mellan män varit det mest kontroversiella, kanske på grund av den manliga stereotypa bild som bryts, heteronormen, som kommer fördjupas längre fram i uppsatsen.

Det är av vikt för den jämförande litteraturstudien att reda ut hur det har sett ut i historien, dels för att böckerna är skrivna i två olika tidsåldrar. *Dansa på min grav* är skriven 1982 i sitt originalspråk och kom 1983 i svensk översättning och *Du, bara* kom ut 2016. Samhällets acceptans och syn på homosexuellas rättigheter har förändrats under bara cirka 30 år. Den historiska aspekten är intressant för att se hur homosexualitet kan gestaltas och beskrivas i litteraturen.

Begreppet homosexualitet är ett modernt uttryck för en människa som är sexuellt intresserad av någon av samma kön och begreppet homosexualitet har inte alltid varit benämningen på denna typ av sexuellt umgänge. Begreppet fick sitt genomslag genom gayrörelsen i bland annat San Fransisco och andra rörelser som tog fart under senare delen av 1900-talet för att

förbättra de homosexuellas rättigheter i samhället (Aldrich, 2007). Härefter kommer begreppet homosexualitet användas oavsett vilken tidsålder det syftas på för att göra det så tydligt som möjligt.

2.1 Homosexualitet i litteraturen

Homosexualitet är inget nytt i litteraturens värld. Homosexualitet är något som återkommer under hela världens litteraturhistoria, ända från antikens litteratur till dagens. Detta avsnitt tar enbart avstamp i ett fåtal exempel från historien, för att förtydliga att homosexualiteten har återspeglats genom hela litteraturhistorien. Däremellan har det dock skett mycket och synen på homosexualitet och dess acceptans i samhället har förändrats. I den tidiga historien har mycket kring homosexualitet handlat om tolkningar. Det finns flera exempel där nära intima vänskaper kan ses som ett sätt att gestalta homosexualiteten och mycket forskning visar att homosexualitet har varit vanligt förekommande. Sapfo är ett tydligt exempel på en kvinnlig författare vars homosexualitet gett avtryck för eftervärlden, men även i det antika Grekland finns tydliga tecken på kärlek mellan män som avspeglas i sexuella handlingar i såväl litteratur som i avbildningar i form av exempelvis statyer (Aldrich, 2007).

Genom historien har en mängd homosexuella subkulturer drivits fram oberoende av samhällets normer och de lagar som försökt häva homosexuella handlingar. Ett sätt att komma undan bestraffningar var att förklara handlingar och beteende som nära vänskap under Europas 1400–1700-tal och texter från bland annat författaren Alan Bray behandlar vänskapens viktiga band genom berättelser och händelser. Den nära vänskapen har genom historien varit ett viktigt sätt för att få uttrycka sina sexuella begär och på sätt och vis även gömma undan dessa från samhällets normer och lagar (Aldrich, 2007).

Ett tydligt exempel på samtida litteratur som lyft homosexualiteten och den skam som homosexuella har behövt utstå är Jonas Gardells bokserie *Torka aldrig tårar utan handskar* (2012). Denna bok behandlar homosexualitet under 1980-talet i Sverige och hur människor med en annan läggning än den heterosexuella behandlades under denna tid och tar upp kring historiken kring ”bögpesten” som blev benämningen på spridningen av HIV och aids under denna tid. Boken kan användas för undervisning på gymnasiet, mer om detta finns att läsa under punkt 4.4 i uppsatsens senare del.

2.2 Homosexualitet i historien

Homosexualitet har varit känd genom hela historien, även om just begreppet homosexualitet är ett modernt begrepp som förtydligades ovan. Vi har tydliga bevis på det från litteraturen, men även konst och andra typer av dokumentationer från historien. I det här avsnittet kommer homosexualitet mellan män främst under senare 1900-tal diskuteras. Anledningen för urvalet är för att Aidan Chambers bok är skriven 1982, under den period som homosexualitet runt om i västvärlden blev som mest uppmärksammas och även smutskastad, främst på grund av HIV och aids som började sprida sig under dessa årtionden (Landau, 2011). I Sverige kom det att kallas ”bögpesten”. Den ideella organisationen RFSU och RFSL kom att börja strida för homosexuellas rättigheter i Sverige (RFSL, 2015).

Kort innan HIV började sprida sig och blev känt i omvärlden hade homosexualitet precis blivit struket som en sjukdom. Socialstyrelsen gick i Sverige 1979 ut med att homosexualitet inte är någon sjukdom. Sverige var ett av de första länderna i världen som gjorde detta. Innan trodde man att det gick att bota genom terapi eller andra typer av behandlingar. 1979 är därför ett historiskt viktigt år och ledde till en förbättrad situation för homosexuella personer. Men nästa våg blev HIV och aids som kom fort efter detta viktiga år (Söderström, 2015).

Det är nu över 30 år sedan det första fallet av HIV upptäcktes i Sverige. Jonas Gardell som nämndes ovan var själv med om detta och har skildrat detta i sin trilogi. Han berättar i intervjuer hur homosexualiteten äntligen började bli mer öppet och accepterat i samhället och sedan kom aids och hiv och medförde att homosexualitet betraktades som något dåligt och dödligt. Staten menade att avhållsamhet var lösningen medan RFSU och RFSL tryckte mer på vikten av att skydda sig. Det var i den här tidsperioden som det också blev stämplat med smittskyddslagen, något som lever kvar än i dag. Smittskyddslagen innebär att man som behandlad för HIV enligt lag har en skyldighet att berätta för den man har samlag med att man har HIV så att den person man har samlag med vet om det innan samlaget börjar. En kritik mot denna lag, SFS 2004:168, har på senare tid blivit aktuell genom att man påvisar att ingen blivit smittad. Än så länge verkar läget oförändrat. Smittskyddslagen innefattar fler sjukdomar än HIV, såsom klamydia, gonorré, salmonella och liknande sjukdomar som kan innebära större omfattning av skada och påverkan av individens liv vid överförd smitta (Johansson, 2017).

Okunskapen kring hiv och aids är stor och den påverkar homosexuellas vardag. Det har hänt mycket efter ”bögpesten” till idag där det finns bromsmedicin som helt hämmar utvecklingen

och vid en kontrollerad medicinering lever dessa människor lika länge som resten av befolkningen. Dessutom går det inte att smitta någon annan vid en kontrollerad medicinering och i Sverige har vi inget fall där någon blivit smittad av en hiv-behandlad person (Johansson, 2017). Dock lever föreställningarna kvar om homosexuellt sexuellt umgänge och riskerna för hiv och aids, främst på grund av okunskap enligt såväl GMHC som RFSU och RFSL (Crisis, 2018).

Hur situationen har sett ut i Storbritannien och är också intressant för uppsatsen eftersom en av böckerna är skriven 1982 i just Storbritannien och. LGBT är begreppet som används på engelska och står för samma sak som HBTQ. Det svenska begreppet är det begrepp som kommer användas i denna uppsats oavsett om det syftar på rörelser och rättigheter inom Sverige eller utomlands. I Storbritannien ansågs det länge som kriminellt att utföra sexuella handlingar mellan två män, fram till 1967 då det avkriminaliserades för män över 21 år som gjorde det i enrum (Wake, 2016). Anledningen till att lagstiftningen gällande homosexuellas rättigheter har tagit så lång tid är dels samhällets syn och fördomar, men även politiska inställningar. I och med ändrade lagstiftningar visar man som lagstiftande makt att homosexualitet är okej, något som på den tiden var kontroversiellt. Men kampen som fortsatte pågå påverkade framtiden för homosexuellas rättigheter. 1987 presenterade Storbritannien också en lag som förbjöd lärare eller andra verksamma på skolan att hjälpa elever som ville komma ut som homosexuella under sin skolgång. Man ansåg homosexualitet som ett hot mot ungdomarna (Aldrich, 2007).

Det finns mycket att skriva om angående historien, men för att få med det viktigaste för analysen handlar det om att under 1980-talet i Storbritannien fanns ett stort motstånd för homosexuellas rättigheter, men samtidigt ett enormt påtryckande från samhällets befolkning att få till en förändring. I dagsläget är homosexualitet helt lagligt och samkönade äktenskap är tillåtet förutom i Nordirland. Men det har varit en lång väg dit och den sociala frigörelsen är än idag inte hundra procentig och under 80-talet var det desto mer kontroversiellt än det är nu (Stonewall, 2016).

2.3 Homosexualitet för individen

Ett av syftena med den här uppsatsen är att visa varför det normkritiska perspektivet är så viktigt i undervisningen för att förändra gamla normer som lever kvar i samhället. De elever lärare stöter på går igenom en viktig identitetsskapande process och då är det viktigt att skolan skapar goda sociala forum för eleverna att befinna sig i. Skolan kan ses som en spegling av

samhället och de gånger samhället brister i jämställdhets och normkritiska frågor kan skolan i bästa fall utgöra en fristad. Oavsett vad eleven stöter på i sin vardag ska hen i skolan få stöta på en vardag där allas värde oavsett kön, religion, sexuell läggning eller etnicitet ska avgöra hur man blir behandlad. Allas lika värde ska främjas och därför är den normkritiska undervisningen väldigt viktig, detta lyfter Statskontoret i sin analys av främjande insatser mot jämställdhet (Statskontoret, 2015).

Homosexualitet kan också påverka individens mående och personliga utveckling. Eftersom människor vill bli accepterade av sin omgivning kan rädslan för att komma ut som homosexuell bli en stor börda som påverkar så väl unga som gamla i deras sociala liv. Anders Öhrman har intervjuat trettio personer som har berättat om deras upplevelse av att komma ut i boken *Komma ut: Berättelser från garderoben*. Här skildras hur rädslan för att berätta påverkar individen. För orsakerna till att de flesta inte vågar berätta är just omgivningens reaktioner. Osäkerheten för att inte bli accepterad för den sexuella läggning man har oroar många. Ett mer extremt exempel ur intervjuerna är Robert som blev utslängd av sina föräldrar och hemlös fick fortsätta sitt liv efter han kommit ut. Men så är det också många som blir accepterade för dem de är och helt i onödan gått omkring och oroat sig för vad vänner och familj ska tycka. Situationen ser väldigt olika ut beroende på omständigheter och vad ens omgivning har för kunskaper och fördomar. Men något som kan ses som en gemensam nämnare i de intervjuer Öhrman har gjort är att det påverkar individen och att känslan av att inte veta om man blir accepterad eller inte påverkar ens liv. Torbjörns liv visar på hur man kan stänga av sitt sociala liv i rädslan av att inte bli accepterad. Torbjörn berättade hur han stängt av alla i sin närhet av rädsla för att berätta i över tio år, vilket resulterade i stor ensamhet och nedstämdhet (Öhrman, 2006).

Frida Darj, Cecilia Jarl-Åberg samt Hedvig Nathorst-Böös (2011) har tillsammans med RFSL ungdom gjort en intervjustudie som är en del av det treåriga projektet *HBTQ & Heder* som har drivits ihop med ALMAeuropa. Syftet med intervjustudierna och projektet är att belysa hedersrelaterat våld kopplat med HBTQ-frågor och analysera hur man kan arbeta för att förändra situationen för andra ungdomar som befinner sig i denna position. Deras berättelser ligger till grunden för förståelsen av hur individer kan bli påverkade av hedersrelaterat våld på grund av deras sexuella läggning eller köns-uttryck (Darj, et al., 2011). I denna uppsats ligger intresset främst hos det som behandlar homosexualitet och är en del av den avgränsning som uppsatsen har.

Studien reflekterar hur individen kan påverkas av sin omgivning. I denna studie lyfts det fram ur ett kulturellt perspektiv där ungdomars närmiljö och kultur påverkar huruvida man vågar visa sin sexuella läggning. Den närmsta familjen, släkten och vänner är tre viktiga grundpelare för många och deras reaktioner är viktiga även för den identitetsutveckling ungdomar står för. Det studien pekar på är att många upplever att de inte kan få vara den de är på grund av deras läggning. Ungdomarna är också medvetna om vad som har hänt med andra inom släkten eller inom samma kultur som de själva (Darj, et al., 2011).

En annan icke-heterosexuell läggning kan alltså påverka individen mycket och det skapar onödigt lidande för individen av att samhället runt omkring antingen har starka heteronormativa normer som riskerar skapa utanförskap för de som inte passar in i den normen. Det finns också utbredd homofobi som är en uttalad ovilja gentemot homosexuella personer. Här visas tydligt att det inte enbart är lagar som styr hur homosexuella människor har det, det sociala kan fortfarande straffa den som inte följer normerna, även om lagarna tillåter samkönade äktenskap och det finns lagstiftning gentemot diskriminering för sexuell läggning, etnicitet och så vidare. Det finns ett utbrett problem med att få sina rättigheter tillgängliga även i det sociala samspelet och samhället generellt sett (Darj, et al., 2011).

2.4 Maskulinitet

Eftersom uppsatsen fokuserar på homosexualitet och böckerna behandlar manlig homosexualitet är det intressant att se hur homosexualitet kan skilja sig gentemot maskulina normperspektiv. Mycket av de hot och trakasserier som förekommer i dagens samhälle och som har förekommit i vår historia kommer till på grund av att normer bryts, varav en kan vara den heteronormativa, vilket är en bild av vad ”manligt” och ”kvinnligt” är. Dessa normer kan såklart vara olika beroende på geografiskt, socialt och kulturellt läge, men det här avsnittet syftar till att visa en del av hur man kan se på maskulinitet och manlighet kopplat till manlig homosexualitet. Som lyfts i delen om homosexualitet har det alltid funnits i samhället, men det har ändå blivit förtryckande på grund av de normer som samhället skapar (Gottzén & Jonsson, 2012).

Don Kulick (2012) menar att de svenska normerna ser annorlunda ut jämfört med exempelvis engelsktalande länder. Boken *Andra män. Maskulinitet, normskapande och jämställdhet* (2012) tar upp skiljelinjen mellan de socialt accepterade mansnormerna och de normbrytande som gör vissa män till ”andra män”. Det finns olika grupper i samhället som kan vara ”de andra”, bland annat de män som anses vara för feminina, som våldför sig på kvinnor och eller

barn, de som är funktionsnedsatta eller liknande. Dock är den offentliga debatten relativt tabubelagd och många vill inte tala öppet om det. Därför syftar denna antologi för att visa vilka dessa andra män kan vara och hur det påverkar individen att gå emot starka normer. Många delar tar också upp kring homosexualitet och hur det kan ses som normbrytande och vad det innebär för individen (Kulick, 2012).

Bland ungdomar finns det hierarkier och en viss könsmaktsordning som påverkar elevers vardag. Många gånger lever den heterosexuella normen sig väldigt stark. I intervjuer med lärare gjord i en empirisk studie av Rickard Jonsson (2007) svarade de flesta lärarna att de inte trodde att de undervisat någon homosexuell elev under tiden de arbetat. I studien berättar några lärare också om att det är okej att skämta om homosexualitet, så länge alla vet om att det är på skämt. Frågan är hur eleven som sitter i klassrummet och är homosexuell känner sig. Få av lärarna uttryckte att elever kanske inte vågade och de normer som fanns i skolan hindrade dessa elever till att få vara sig själva. Som Jonsson och Tommaso M. Milani tar upp blir de homosexuella skämtet strategier, delvis för läraren för att skapa discipliner i klassrummet, men också för eleverna för att främja sig från homosexualiteten. Som man kan se i den här studien blir homosexualitet en gemensam faktor för att skapa distans mellan heterosexualitet och homosexualitet. Utan att tänka på det bygger vissa lärare upp de skapta normerna och förstärker dem snarare än bryter dem (Jonsson & M. Milani, 2012, pp. 68-70).

Även i de samtal som eleverna har och i många av deras grupperingar finns det risk för att starka normer växer fram. Dessa påverkar inte bara eleverna som befinner sig i grupperna utan även de som är utanför. Som Jonsson och Milani tar upp handlar mycket om hierarkier och strukturer. Hierarkin är viktig för eleverna och deras gruppsammansättningar (Jonsson & M. Milani, 2012, pp. 75-76). Kopplat till likabehandlingsarbete är det också väldigt viktigt att som lärare och annan verksam på skolan uppmärksamma detta och arbeta normkritiskt i sin undervisning och planering för att försöka bryta dessa normer.

2.5 Normkritiska perspektiv i skolans undervisning

Heteronormativitet är ett centralt begrepp inom genusforskning. Mattias Lundin (2012) menar att varje lärare behöver arbeta med sitt normkritiska medvetande för att kunna arbeta med likabehandlingsarbete i skolan. Det finns stora risker att använda heteronormativet i den vardagliga undervisningen om man inte är medveten om de misstag som lätt kan göras. Lundin kallar själv heteronormativiteten för heteronormen och detta begrepp kommer härefter användas också. Heteronormen handlar om de rådande normerna som finns kring kön och

sexualitet. Lundin talar om vikten av att aktivt bryta dessa för att se alla elever och arbeta jämställt (Lundin, 2012, pp. 59-61).

Det ingår dessutom i skolans uppdrag att bidra till en jämställd undervisning och många olika projekt och åtgärder har getts till skolan från regeringen för att främja detta. I en undersökning av dessa åtgärder märktes tydligt att det finns mycket kvar att göra. Undersökningen har gjorts av Statskontoret som fick i uppdrag att undersöka hur de olika projekten för att öka jämställdheten i skolan faktiskt har fungerat sedan 2008 och fram till 2015 då undersökningen publicerades. Det man tydligt ser är att åtgärderna kommer fram, men inte i den utsträckning regeringen eftersökte när man gav Skolverket dessa uppdrag och att de inte lever kvar så länge i skolan efter avslutade projekt. Många gånger är det eldsjälarna som brinner för ämnet och därför drar det stora lasset med värdegrundsarbetet själva, vilket inte är hållbart för likvärdigheten som ska finnas inom skolan (Statskontoret, 2015, pp. 97-104).

Det forskningen kring normkritisk undervisning pekar på är vikten av medvetenhet kring användande av begrepp och även av vad som tas upp i undervisningen. Vad för författare stöter eleverna på i skolan och vilken bild av samhället som presenteras är viktiga frågor att tänka på som aktiv svensklärare.

3. Metod och urval

De metoder som ligger till grund för uppsatsen är en komparativ metod och en didaktisk analys. Den komparativa metoden ligger till grund för den jämförande litteraturstudien där böckerna *Dansa på min grav* av Aidan Chambers (1982) och *Du, bara* av Anna Ahlund (2016) jämförs och analyseras utifrån centrala narrativa litterära analysbegrepp och modeller, främsta fokus är på homosexualitet och hur böckerna presenterar normkritiska perspektiv.

För den komparativa litteraturstudie som ligger till grund för arbetet har Christer Ekholms bok *Epikanalys 1.0* använts. För att genomföra denna studie har en närläsning av texten varit nödvändig. Som Ekholm diskuterar är det viktigt att se den implicita författaren och narrativet. Det är inte författarens egna tankar vi ser, utan vi möter den implicita författaren i boken genom narrativet och det är det som ska diskuteras. Det finns alltid ett tolkningsutrymme vid närläsning och därför viss subjektivitet, vilket dock är ofrånkomligt vid denna typ av epikanalys. Däremot är kunskaper och medvetenhet kring denna problematik avgörande för resultatet av närläsningen (Ekholm, 2017).

Ekholm utgår från analys och tolkning. Böckerna har granskats utifrån relevanta modeller och metoder. Ekholm menar att efter böckernas granskning utifrån dessa modeller bör en beskrivning och belysning komma för att visa hur litteraturen är uppbyggd och ger mening och betydelse för läsaren. I den andra viktiga delen kommer tolkningen in som kort nämndes ovan. Utifrån den analys som gjorts görs en tolkning av det man kommit fram till. Här handlar det inte längre om att slå fasta fakta utan att redogöra för vad texten kan betyda. Någon annan person som läser samma litteratur kan komma fram till något annat, beroende på hur man läser texten och utifrån vilket perspektiv man har analyserat och tolkat litteraturen. Däremot kan inte en tolkning ske hur som helst utan den behöver ha god förankring i litterära analysverktyg och modeller (Ekholm, 2017).

För att analysera hur böcker som behandlar normkritiska perspektiv så som homosexualitet kan användas i undervisningen har analysen utgått från ett par centrala böcker. En av dessa är Aidan Chambers bok *Böcker inom och omkring oss* (2016) som diskuterar vikten av bokläsning och boksamtal. Denna bok ligger till grund för den svenska skolans litteratursamtal och används så väl till förskola som upp till gymnasiet för att trycka på vikten av samtal kring böcker vi läser och upplever för att utforska tillsammans (Chambers, 2016). Dessutom används ett par undersökningar om vikten av normkritiska perspektiv i skolan vilka nämns mer under underrubriken *normkritiska perspektiv i skolans undervisning*. Boken

Normkritiska perspektiv – i skolans likabehandlingsarbete av Elisabeth Elmeroth (2012) tar upp många viktiga aspekter för vikten av detta arbete.

3.1 Urval och presentation av böcker

Nedan presenteras även tidigare forskning kring de böcker som ska analyseras och jämföras i den komparativa metoden. Den här delen är för att få en djupare förståelse för de författare som kommer behandlas i analysen. Efter detta kommer en fördjupning kring urvalet.

Anna Ahlund debuterade med boken *Du, bara* och hon beskriver själv på sin blogg hur hon vill förändra världen på sitt sätt. Ahlund beskriver hur hon skriver om världen så som hon vill ha den och hon tänker utifrån ett normkritiskt perspektiv. Från början ville hon bara bryta ner normbrytande tankar, men sedan övergick hon till funderingar kring normskapande och därför bestämde sig Ahlund för att skriva ner världen så som hon själv vill ha den och därigenom kom denna bok. Bokens tematik är framförallt kärlek och känslor mellan dessa två unga män i en alternativ värld där samhället inte bryr sig om vilken läggning någon har (Ahlund, et al., 2016). Eftersom boken är hennes debut finns inte så mycket forskning kring Ahlunds litteratur. Den information som finns att tillgå är boken i sig och recensioner. Boken är utgiven 2016 och passar bra in i uppsatsen tema kring homosexualitet i ungdomslitteratur.

Aidan Chambers är en brittisk författare, lärare, forskare och bokutgivare som skrivit litteratur i de senare av sina år. Han skriver framförallt ungdomslitteratur och har gjort en serie som kallas *The Dance Sequence* varav *Dansa på min grav* är en. Böckerna är fristående från varandra men hänger ändå ihop, tidigare forskning kring just *The Dance Sequence* pekar på att språket är lika och karaktärerna är liknande varandra. Böckerna kan läsas fristående och har enligt författaren en röd tråd som gör att de hänger samman. En tolkning är att karaktärerna är lika och de olika öden de målar upp handlar om unga människor i samma ålder och som har många tankar kring livet och de val de står inför (Press, 2009).

Anledningen till urvalet av böckerna är dels för att huvudpersonerna är homosexuella och den historiska skillnaden i när de är skrivna. Som nämnts ovan är det stor skillnad på hur homosexualitet framställdes för 30 år sedan jämfört med nu, frågan är huruvida det kan skilja sig. Chambers är en författare som jag personligen tycker mycket om och kan tänka mig att använda i framtida undervisning. Valet på Ahlund kom efter sökningar efter böcker med samma tematik i samma ålder. Anledningen till den komparativa metoden kom till dels för skillnaden i ålder men även av intresse för att se hur böckerna kan skilja sig åt, men även ha likheter.

För att lättare förstå analysen och hänga med på resonemanget i den jämförande litteraturstudien kommer först presentationer av böckerna för ett ge ett intryck av vad böckerna handlar om och de mest centrala karaktärerna i dessa.

Anna Ahlunds bok *Du, bara* handlar om John som snart ska fylla 16 och börja på gymnasiet. Han vet inte om han kommer in på fotbollsgymnasiet eller om han blir kvar i stan efter sommaren. John är protagonisten i boken och det är hans berättelse vi får följa. John blir kär för första gången när han stöter på Frank. Berättelsen utspelar sig under sommaren mellan högstadiet och gymnasiet och vi som läsare får följa med på hans resa i juni, juli och augusti. Dessa tre månader blir också en uppdelning av de tre delar som finns i boken. Frank och John träffar varandra genom att Johns syster dejtade Frank och bjuder med honom ut på sommarstället där mycket tar en annan vändning. Frank visar sig snart ha ett brustet hjärta i bagaget och John är inte säker på att han orkar med det dramat och vill inte bli sårad flera gånger. En annan viktig karaktär i boken är Johns bästa vän Elli, som han dels förlorar oskulden med under sommaren, men som han också delar alla sina tankar och funderingar med och Elli är alltid en del av hans liv, även om han under mötena med Frank ibland kan glömma av henne

En annan central roll är Johns storsyster Caroline som är en biroll och blir något av en antagonist emellanåt i böckerna då de i början båda är intresserade av Frank. Caroline träffar sedan en annan kille, men ställer sig ändå skeptisk till att de träffas, framförallt för att hon inte vill att han ska bli sårad.

Aidan Chambers bok, *Dansa på min grav* handlar även den om en 16-årig kille. Protagonisten i boken heter Henrik, men kallas Hal av vänner, kurator och lärare men inte av sina föräldrar. Boken börjar med en artikel om en ”yngling” som skändat en grav i Southend. Det framkommer att det är den 18-åriga Barry Gormans grav som blivit skändad. Boken är skriven analeps på de senaste 7 veckorna i Hals liv. Som han själv uttrycker det, 7 veckor där början var en början på slutet. Hal är väldigt fascinerad av döden och har varit det sen innan han träffade Barry. Barry som är orsaken till varför den här boken överhuvudtaget existerar. I boken får man senare veta att de svor en ed över att oavsett vem som dog först, skulle den andra dansa på den andres grav. I boken får vi lära känna Hal och den utveckling han varit med som person och det visar på hur kärleken till en annan människa kan förändra en och få en att växa. Barry och Hal umgicks mycket under de sju veckor de lärde känna varandra och hade sexuellt umgänge med varandra.

Viktiga karaktärer i denna bok är även Kari som kommer in senare i diegesen. Hennes intågande i berättelsen är avgörande för upplösningen på berättelsen och Hal och Barrys relation. Han träffar Kari en dag när han sitter på stranden och Hal beskriver hennes inträdande i hans liv genom följande citat "Hon satt bakom mig på den låga mur som skiljer stranden från strandpromenaden", härifrån kommer Kari smygandes in i berättelsen. Genom Hals berättande får vi veta att hon kommer komma in i hans liv "Hon vinkar och ser på mig. Jag vänder mig om, tror inte att vi ska ses igen. Vilket visar hur fel jag kan ha." Hennes inträdande får läsaren att förstå att hon kommer spela en central roll för Hals framtid och slutet med Barry som blev efter att Kari och Barry låg med varandra.

4. Analys

För att besvara samtliga frågeställningar kommer frågorna kring böckernas framställning av heteronormen och homosexualiteten behandlas för att sedan gå in på språkfrågan. I analysens sista bit kommer den didaktiska delen i hur man kan använda dessa böcker i undervisningen med konkreta förslag. Tyngdpunkten ligger också vid vikten av att arbeta normkritiskt och hur man kan implementera detta med hjälp av bland annat dessa böcker.

Båda böckerna handlar om två protagonister som är unga män i 16års åldern. De båda är homosexuella vilket gör att det är deras tankar, funderingar och känslor läsaren möter genom de autodiegetiska berättelserna de båda är skrivna genom. Genom de autodeigetiska berättelserna ses allt utifrån protagonistens perspektiv och läsaren får ta del av det huvudkaraktärerna fått ta del av. Trots att böckerna är skrivna ur samma perspektiv skiljer de sig mycket åt och framförallt i hur heteronormen och homosexualitet ses i böckerna. Uppsatsen tar avstamp i heteronormen för att sedan bygga vidare med analys av homosexualitet i böckerna.

4.1 Hur heteronormen presenteras i böckerna genom homosexualiteten
Du, bara förmedlar en naturlig och okonstlad bild av en homosexuell kärleksrelation. Detta skapas genom att världen John lever i blir en alternativ värld där homosexualitet inte blir något som bryter mot samhällets norm. Ahlund skriver själv hur hon vill skriva en bok där världen är på det sätt hon vill och att hon har ett normkritiskt tänkande (Ahlund, et al., 2016). Detta syns i boken genom sättet intriger och möten byggs upp. Däremot syns samhällets starka heteronorm tydligare genom Chambers bok. Dessa perspektivombyten på heteronormen är intressanta för att se hur det påverkar berättelsen och hur heteronormen blir presenterad i de två böckerna.

Med avstamp i *Du, bara* är homosexualiteten aldrig något John reflekterar över i diegesen. Att Frank haft ett förhållande med en annan man och dejtade hans syster är inget John reflekterar över som avvikande. Istället är det individens identitet och det blir aldrig konstigt att vara antingen hetero, bi eller homosexuell. I början av sommaren har John och Elli sex med varandra, men de gör det mest för att bli av med oskulden och det stärker dessutom Johns medvetenhet om sin sexualitet. Genom att ha sex märker han att det ändå är Frank han tänker på.

Att heteronormen inte existerar på det sätt vi är vana vid i dagens samhälle märks i boken genom de möten som sker. Ett exempel på omvärldens reaktioner är när John har varit på bio

med sin bästa vän Elli dagen innan och dagen därpå går dit med Frank för att se filmen igen. Tjejen som sitter i kassan är en klasskamrat till Elli och John och när hon ser John igen fast med en annan frågar hon John, ”Vad säger frugan om att du tar med andra på bio?” och innan de går iväg ropar hon efter dem ”Kan du styrka relationen skriftligen? Du vet vad som gäller här. Skriftliga bevis, vi vill inte ha något halvdant” (s. 77-178), vad hon visar på i dialogen dem emellan visar på en tolkning av att heteronormen inte är så stark i diegesen, för annars hade klasskompisen förmodligen frågat vem den nya vännen var då det heterosexuella inte varit något självklart att skämta om på det sättet hon gjorde.

Genomgående genom hela boken är det ingen som direkt reagerar över att John är intresserad av Frank, det blir inga frågor och ingen reagerar direkt på det. Ett annat exempel på denna avsaknad av heteronorm är när John hälsar på hemma hos Frank första gången och de tar en fika tillsammans. Ifall föräldrarna inte hade accepterat eller tyckt att det varit bra med homosexualitet borde de någon gång under storyn ha reagerat över deras beteende, men det är det ingen som gör. I boken framkommer också hur Frank lägger handen på hans knä under maten (s. 216) vilket föräldrarna borde märkt och ifall Frank hade skämts för att vara homosexuell hade han förmodligen inte utfört handlingen.

Nästa möte med Franks föräldrar bekräftar en del av acceptansen även om den aldrig blir explicit uttalad i berättelsen. John och Frank ska ut och äta när Frank får se hans förra pojkvän. Frank får panik och springer iväg och slår sig på vägen därifrån. Frank bryter ihop i Johns armar och när de står hemma hos Frank och John plåstrar om honom dyker mamman upp i dörren och citatet visar på moderns syn på John. ”Det finns plåster i badrumsskåpet”, säger Franks mamma från dörröppningen. Jag hörde inte att hon kom. Hon får något mjukt i blicken när hon ser på mig, och nickar kort innan hon går vidare.” (s. 276). Att hon får något mjukt i blicken visar på att hon tycker om att se att John tar hand om hennes son och att hon heller inte har något emot att han är där och umgås med Frank. Hade hon ställt sig tveksam gentemot John hade mötet förmodligen inte blivit representerat på det sättet.

Det ödmjuka med John lyfts fram efter denna händelse. Han stannar hela natten och här lyfts hans omtanke om Frank och vikten av att vara nära honom, ”Jag kan inte somna, men det gör ingenting. Att bara ligga bakom honom och få andas in den varma luften i hans nacke när nattimmarna går är allt jag behöver just nu.” (s. 278). Detta tyder också på den maskulinitet som Don Kulick diskuterar om. John är en känslig människa och berättelsen tar fram olika delar av honom som visar på en ömhet och en mjuk sida, inte alltid likt de maskulina ideal som finns i samhället (Kulick, 2012). Att spegla en omanlig bild går in på det normkritiska

perspektivet och båda karaktärernas mjuka sida kan ses som normbrytande utifrån ett normkritiskt perspektiv.

Antagonisten i *Du, bara* blir Johns syster som i början av berättelsen vill ha Frank och hon är själva anledningen till att de träffas överhuvudtaget. Trots att de blir lite av rivaler är de också syskon, vilket gör att de aldrig blir osams på riktigt även om deras relation förändras när de båda inleder nya relationer. Anledningen till att hon ställer sig emellan i slutet är för att hon vill skydda sin bror från att bli sårad. Men hon ställer sig aldrig frågande till varför han är intresserad av en kille och än en gång påvisar det att samhället runt omkring inte sätter John i några ramar. Deras föräldrar finns med i historien, men är knappt närvarande och verkar inte så intresserade av sina barn då en bild målas upp av att de tillåter sina barn stora friheter och respekt för att de klarar sig själva, detta gör att man som läsare inte vet ifall föräldrarna vet eller hur de skulle ha reagerat om de visste. Förmodligen är de likt de andra karaktärerna i boken inte styrda av någon stark heteronorm och accepterar därför sina barn för de dem är.

I Aidan Chambers bok (1982) blir däremot heteronormen representerat på ett annat sätt. I *Dansa på min grav* blir det fler möten med många olika individer, vilket leder till fler tillfällen att se hur omvärlden ser på homosexualiteten. Ur ett berättarperspektiv är *Dansa på min grav* en intern fokalisering där Hal själv berättar och läsaren får uppleva berättelsen ur hans perspektiv. Det enda vi egentligen får ta del av är Hals tankar och berättelser och inte så mycket om hur hans omgivning ser honom, bortsett från kuratorns anteckningar som också finns med i boken. Det märks dock i boken att Hal inte blir bemött olikt av människor i sin närmsta närhet för att han är homosexuell och det faktum att han är homosexuell är inget han diskuterar i termer av rätt eller fel, utan istället ger han en bakgrund till sin homosexuella läggning vilket fördjupas längre fram i uppsatsen. Däremot framkommer det inte heller huruvida hans familj känner till det, bilden som presenteras ger inblicken av att de är ganska traditionella och att det är pappan i familjen som styr och mamman verkar inte vilja ha för många egna åsikter och skulle förmodligen förtränga eller trycka undan tecken på hans homosexualitet.

Det enda Hal konkret ställer sig frågande till kopplad till omvärldens syn är huruvida Barrys mamma visste eller inte om deras relation eftersom han sov över där väldigt mycket och de kom varandra väldigt nära. Efter olyckan vill hon dessutom inte ha något med Hal att göra. I en del av boken frågar Hal Barry om inte hans mamma märker något och Barry svarar ”Hon är väldigt duktig på att bara se det hon vill se. Och den moderna medicinen hjälper henne att förtränga det hon kanske inte kan låta bli att se. Hon har ätit sömntabletter sen pappa dog.”

(s. 173). Detta citat tyder på att homosexualitet förmodligen inte var helt accepterat av samhället och att en stark heteronorm råder. Modern valde förmodligen inte ville ta tag i det utan snarare väljer att se undan.

Till skillnad från Ahlunds bok där heteronormen inte syns i diegesen lyser en starkare heteronorm genom i Chambers bok. Det märks speciellt vid mötet av sociala interaktioner som är utanför Hals vanliga umgänge. Ett exempel på ett möte där kontrasterna mot heteronormen blir stora är vid sidan 146 och framåt där Hal och Barry möter ett motorcykelgäng som omringar dem. När gänget har börjat diskutera vad de gör där frågar en av individerna ”Två små fikusar va?”, varav de andra börjar heja på att individen ska göra något. Barry räddar det genom att låtsas prata ett annat land och sedan umgås de med det gänget under den kvällen fram tills de blir påkomna med att vara därifrån. Gänget verkar ändå under tiden inte tro att de är homosexuella, utan att det snarare är något kulturellt från det påhittade land de är från att de sitter så nära varandra på motorcykeln och när de umgås. Under deras möte med det här gänget gör Hal också en intressant spegling av det manliga som återspeglas i detta motorcykelgäng. Det som händer i storyn är att de drar omkring i stan och betar sig väldigt svinigt genom att de inte betalar för sig och bara ställer till med en massa oväsen. Det Hal säger därefter då är ”hårda killars hårda lek. Skämt, busvisslingar, råa repliker. Tuffheten, grabbigheten, kroppsspråket. Den eggande spänningen i framprovocerat förakt.” Han drar också kopplingen till sig själv och förstår känslan av varför gäng som dessa bildas. Framförallt för att känna en gemenskap. Men här visas en tydlig återkoppling till det typiskt manliga. Här visas också kontrasterna mot de som bryter mot de manliga normerna som finns. Hur olika man kan vara och hur olika grupperingar i samhället bildas. Detta visar också på hur heteronormativa normer lätt kan skapas, dels av den starka viljan att behöva tillhöra ett gäng.

Det finns fler ställen där samhällets heteronorm lyser igenom i Chambers bok. I storyn blandas homosexualitet öppet blandat med metaforer. Hal berättar i ett tidigt skeende om sin bakgrund och hur han som liten letade efter ”pojken med de magiska bönorna” från en film han sett som liten. Han ville ha en vän som han kunde dela allt med, men trots att han skaffade sig ett par vänner under sin barndom var det aldrig någon som gav honom det han letade efter, förrän han hittade Buster som gav honom sexuell tillfredsställelse som han förstod vad han ville ha av sin vän med de magiska bönorna. Dock var inte alla Hal stötte på ute efter samma sak.

”Jag önskar du var tjej” andades Buster i klimaxens ögonblick. Eftersom jag inte önskade Buster varit flicka – bara något mindre kaktuslik och inte fullt så fysiskt övermäktig – uppdagades i mitt häpnadssinne en grundläggande skillnad mellan hans syn på sig själv och min på mig. (s. 57)

Här blir Hal medveten om sin sexualitet för första gången i sin livshistoria som han delar med sig i sin berättelse. Vid den här uppenbarelsen klev han också in i den sexuella världen efter att Buster undervisat honom om ”det ömsesidiga handarbets nöjen” (s. 58). Men här blir samhällets heteronorm tydligt också eftersom Buster helst velat att Hal varit flicka och inte av samma kön. Som Hal själv uttrycker det blir detta moment en uppenbarelse. Kort efter upplevelsen med Buster berättar Hal även om Bibeln och hur han hittar tecken på homosexualitet även där mellan David och Jonatan (s. 58-59). Detta visar också på en starkt brytande mot heteronormen. För den kristna religionen var väldigt emot homosexualitet under den tid boken skrevs och det ansågs syndigt att ha sex med andra män, ändå finns det med i Bibeln. Detta blev en annan uppenbarelse för Hal och en tolkning är att det heteronormativa sätts på sin spets genom att dra in religionen och visa på den dubbelmoral som emellanåt återspeglas i religionen. Kopplingen till Bibeln kan också tolkas för att visa samhället och dess syn på homosexualitet. Men genom att det finns representerat i Bibeln finns det också representerat bland befolkningen och borde kanske därför inte ses som något konstigt utan som en del av samhällets rådande norm.

Ytterligare en sak som återspeglas i Chambers bok i relation till heteronormen och som kan ses genom en närläsning av texten är den dom som kommer i slutet av boken. Boken byggs upp för att ge underlag till varför han dansade på sin väns grav och boken är skriven för kuratorn som ska hjälpa Hal i rättegången för att ge en förklaring till varför han dansade på sin väns grav. Han hade lika gärna kunnat säga att de slöt den ed de gjorde, men istället blir berättelsen om det som hänt Hal ett sätt för honom att förklara. Det går att tolka det som att han skriver för sig själv för att få ner minnet av Barry och kanske för att få omvärlden och sig själv att förstå. Kanske är det ett sätt att förklara för omvärlden att Barry var mer än en vän också, för boken är skriven på 80-talet och män under 21 år hade inte lov att ha sexuellt umgänge med varandra (Stonewall, 2016). Detta innebär att Hal och Barry egentligen utförde olagliga handlingar genom deras sexuella umgänge. Detta kan hänga ihop med hur domen är formulerad. På sista sidan i boken får läsaren ta del av domen i en artikel med rubriken ”Ungdomars pakt dansa på väns grav” och under står inget om att de varit mer än vänner, utan bara att det var en ed som vännerna hade svurit innan Barry dog. De beskriver olyckan som att det bröt ut efter ett bråk ”Motorcykelolyckan inträffade efter ett gräl mellan de båda

ynghingarna om en flicka.” (s. 280). Egentligen var det Barry som legat med Kari och Hal konfronterade honom med att vara otrogen och Hal orkade inte hålla alla känslor inom sig eftersom han kände sig sviken och därför sa han till Barry att han inte ville ha något mer med honom att göra. Inget i artikeln om domen antyder till att de hade en kärleksrelation, vilket visar på att omvärlden, rätten och kanske även kuratorn valde att inte se det som viktigt eller att en kärleksrelation skulle ha gjort tvisten svårare. De sociala myndigheterna skrivs ha uttalat sig att det handlar om depression efter sin väns död. Frågan är om det hade skrivits annorlunda om en av dem hade varit flicka.

Det är många livs essentiella frågor som bemöts i Hals berättelse och även om huvudfokus på uppsatsen är homosexualitet är Hal som person också normbrytande mot många andra normperspektiv. Dels har han väldigt många känslor och är öppen med dem. De manliga normerna är ofta återspeglade som tuffa och obrytbara. Genom hela den här berättelsen öppnar Hal upp sitt innersta och delar med sig av sina tankar och bryter därmed många normer som unga män i sin vardag stöter på.

I Chambers bok stöter vi även på en till karaktär som är homosexuell och som återspeglar det normkritiska perspektivet och som även visar på Hals individuella utveckling. Spike bor också i Southend och finns med i hela boken. Hal vet om att han inte är pojken med bönburken men de har ändå sex och träffas både innan och efter han träffat Barry. På näst sista sidan speglar Hal tillbaka på relationen till Barry och efter att Spike säger att Hal är tokig svarar Hal ”Vem vill vara normal?” sa jag. Och den natten gav jag honom en hård souvenir från Southend.” (s. 278). Här kan man tolka att Hal som karaktär har vuxit i och med att han inte riktigt bryr sig om vad andra ska tänka, men också att han vet om att han bryter mot rådande normer utan att egentligen bry sig om det kanske för att han insett att de inte spelar så stor roll för hans liv. Kanske har det med döden att göra och att han blivit tvungen att vara så nära den och på så sätt fått en annan insikt om livet. Detta framgår inte av texten utan är enbart en tolkning som kan göras utifrån det skrivna.

Det är tydligt att heteronormen blir representerad på två väldigt skilda sätt vilket gör historierna och samhällets reaktioner runt de båda protagonisterna annorlunda. Trots att de båda är homosexuella och har en dieges som är uppbyggd på liknande sätt speglas samhällets heteronorm annorlunda genom de olika möten som sker. I Chambers bok blir heteronormen bemött i bland annat mötet med motorcykelgänget som blir en tydlig kontrast till Hals livsvärld. Men även med andra pojkar i samma ålder och i relation till Bibeln bemöts samhällets heteronorm på ett annat sätt än i Ahlunds där heteronormen blir något som aktivt

inte existerar i den alternativa värld som inte präglas av människors fördomar och starka normer.

En intressant jämförelse mellan de båda böckerna är respektive partners mödrars reaktion. Båda föräldrarna mottar såväl John som Hal, men på olika sätt och det visar på en mycket större öppenhet i Ahlunds bok där mamman förmodligen förstår vad som pågår, medan Barrys mamma snarare förtränger det faktum och tänker att de bara är nära vänner. Även fast det bara är en nyansskillnad är det fortfarande stor skillnad i sättet heteronormen blir representerad.

Rättens och de sociala myndigheternas dom i *Dansa på min grav* kan kopplas till heteronormen som här kan tolkas ganska stark. Med tanke på den tid som boken skrevs ansågs homosexualitet i många länder fortfarande som en sjukdom. Samtidigt pågick många strider för att ge homosexuella samma rättigheter och boken *Dansa på min grav* kan ur det perspektivet ses som ett stöd i debatten för att homosexualitet inte är något avvikande.

4.2 Hur homosexualiteten presenteras i böckerna

I denna del kommer analysen framförallt granska hur homosexualiteten återspeglas i de båda böckerna. Anna Ahlunds bok är i sin form enkel att ta till sig och budskapet att homosexualitet är något naturligt bland ungdomar blir starkt genom de personer man får lära känna. Huvudkaraktären John är 16 år och blir för första gången kär i en annan kille och för första gången får han även känna kärlek på riktigt. Likt Hal i Aidan Chambers bok är personerna i ett stadie av sitt liv där de utforskar sina mer vuxna personer och kliver in i vuxenvärlden, dels sexuellt men även på en vänskaplig och social nivå. Båda står de inför viktiga val i livet, något som de flesta ungdomar kan känna igen sig i. Känslan av att inte veta vad man borde välja, men ändå veta att valen av vänner, relationer och framtidsutsikter kommer vara viktiga och påverka ens framtid.

Trots att boken är skriven ur ett förstapersonsperspektiv får man som läsare inte lära känna John så mycket genom hans tankar utan mer genom hans känslor och hans reaktioner på de handlingar som sker i boken. Det sexuella i boken blir enkelt och lättsamt där scenerna oftast byggs upp genom intriger och dialoger som gör att scenerna återspeglas naturliga och tydliga genom berättelsen. Det är ofta en uppbyggnad av känslor och handlingarna blir mer intensiva samtidigt som läsaren får ta del av hur John upplever deras närhet med varandra. Många gånger görs upptrappningen genom exempel som i citatet ”Hans hand ligger kvar på min axel. Nästa drag sätter Elli alla sina pinnar. De vinner, men det gör mig verkligen ingenting. Ingenting alls.” (s. 97). Här får läsaren ta del av Johns känslor inför Frank vilket sker återkommande under hela berättelsen. Det förmedlas att det viktigaste är att få vara med honom och att de förlorar mot bästa vännen och systemen spelar egentligen ingen roll. Därför får läsaren i dessa scener lära känna John på ett annat sätt genom att veta hur Frank påverkar honom på det känslomässiga planet.

Det är främst genom handlingar och intriger som homosexualiteten representeras. Men i och med att Ahlund använder sig av ett språk som gör att hängel och sex-scener blir levande blir homosexualiteten väldigt tydlig och rätt fram. När John får sin första kyss av Frank återspeglas det genom följande citat vilket visar på sättet Ahlund skriver, ”Tungspetsen är våt och varm när den stryker mot min, smakar på mig, smeker mig. Hans hand hittar bak till min nacke” och senare på samma sida får vi ta del av Johns tankar ”Jag har aldrig fått en sån här kyss förut.” (s. 138). Inget göms i boken genom varken konkreta metaforer eller omsvepande ord vilket det gör mer i Chambers bok, läs mer under avsnitt 4.3.

Johns och Franks kemi speglas i nästan samtliga av deras möten i diegesen, det vill säga den verklighet som bildas i berättelsen, som skapas dem emellan. ”Kyssen blir så intensiv att jag nästan tappar andan, och när jag känner hur ivrig hans tunga är börjar det bulsa tungt i mig.” De flesta möten görs med anspelningar på deras sexuella umgänge och hur han får honom att känna sig, framförallt kroppsligt. Boken förmedlar därför mycket känslor. I och med det blir upplevelserna och känslorna för Frank genuina då läsaren upplever det John är med om utifrån hans reaktioner och genom de tankar John förmedlar till läsaren känns det som att de är tagna ur hans sinne samtidigt som han själv tänker dem. Det är ingen annans bild än hans som förmedlas vilket gör att det som upplevs känns riktigt.

Framställningen av homosexualiteten blir något naturligt. ”En liten klapp på axeln, mer än så behövs inte för att min kropp ska hamna helt i uppror.” (s. 172) Ahlund får kärleken att kännas naturlig och okonstlad och faktumet att han är intresserad av en kille och inte en tjej blir aldrig konstigt eftersom det framställs utifrån huvudkaraktärernas synsätt.

När det kommer till den andra boken, *Dansa på min grav* av Aidan Chambers framställs homosexualiteten på ett annat sätt genom att det inte är lika rakt fram som i Ahlund. Det händer mycket mer runt omkring Hal att homosexualiteten inte alltid blir främsta fokus, även om det finns med i bakgrunden under hela berättelsen och står explicit många gånger.

Med tanke på det år och tidsperiod, 1982, som boken *Dansa på min grav* gavs ut är framställningen av homosexualitet intressant på grund av hiv och aids-smittan som började dra sig som en löpeld över västvärlden, främst bland homosexuella män under denna tidsperiod. Sjukdomsbilden är inte något som märks bland individerna som är ganska unga och befinner sig i ett utforskande stadiet. Boken handlar mer om mötet mellan olika individer och gör därför homosexualiteten till något som är naturligt och vanligt snarare än något konstigt och fel. Vid ett flertal tillfällen står det explicit i boken att han är homosexuell och att de har legat med varandra. Men ibland används även uttrycket att han fått ”en hård souvenir från Southend”, vilket är en metafor för sex. Southend är där de träffas och bor och även där deras relation startar och slutar. Efter mötet med motorcykelgänget och de börjar plåstra om varandra hemma hos Barry skriver Hal ”Och någon ytterligare ursäkt behövdes inte för att för första gången få vidröra och smeka den andres kropp.” (s. 164) och när de är färdiga med rengörandet av varandra skriver Hal att de avslutar kvällen med att Barry gav honom en hård souvenir från Southend vilket syftar på att de har sex för första gången. Metaforen lever efter det vidare genom hela historien och även efter det att Barry har gått bort.

Hal går också igenom en identitetsutveckling vilket märks tydligt i boken. Hal lär känna sig själv mer under narrativets gång. Boken är skriven som en analeps vilket gör att Hal när han beskriver vad som hänt redan har utvecklats, även om han inte har det i den egentliga tidsperioden han beskriver för läsaren. En analeps är ett sätt att återberätta det som har hänt. Trots att han redan har utvecklats märks utvecklingen tydligt, kanske framförallt för att Hal är öppen, rak och ärlig i sin kommunikation med läsaren, eller möjligtvis sig själv.

I slutet diskuterar Hal och Kari huruvida man konstruerar dem man känner. ”Du menar att han bara skulle varit en produkt av min fantasi”, sa jag, och försökte skratta.” (s. 272). Sedan fortsätter deras diskussion kring hur man även konstruerar sig själv. Frågan är huruvida allt vi skapar är påhittat, inte bara relationer utan även rådande normer som hetsen kring att vara heterosexuell och de normer vi skapar i samhället.

De sexuella relationerna pojkarna emellan speglas olika i de två böckerna. Båda huvudkaraktärerna är 16 år och deras kärlekspartners är båda 18 år, det vill säga något äldre och med mer erfarenhet om vad de vill och därför också mer säkra i sitt sökande, till skillnad från Frank som har ett brustet hjärta. Problematiken med Barry blir för Hal att han är för fri och vild. Johns slut blir därför mer lyckligt än Hals där Barry dör. Men förutom likheten med ålder och karaktärer skiljer sig berättandet mycket åt. Läsaren får fler detaljer om deras sex och deras sätt att utforska varandra i *Du, bara* men vi kommer inte åt Johns inre så mycket som vi gör i Chambers bok där Hal berättar öppet om allt han känt under den här tiden.

Sammanfattningsvis ses vid epikanalysen att böckerna behandlar homosexualitet som något naturligt och eftersom protagonisterna är homosexuella ställer sig böckerna naturligt på deras sida, en norm som av många under 1980-talen och även nutida ses som ett normbrytande och icke accepterat beteende då det bryter mot heteronormen. Hur de skildrar dessa ungdomars homosexualitet skiljer böckerna sig åt, men det som märks tydligt är att genom att protagonisten är homosexuell blir det ingen diskussion kring om det är rätt eller fel, utan det blir naturligt eftersom att det är karaktärens sexuella läggning. Omvärldens tankar och reaktioner behandlas olika, eftersom Ahlunds bok har en alternativ värld blir omvärldens reaktion inte så uttalad medan heteronormen i Chambers bok lyser igenom via de möten som presenterats ovan. Omvärlden existerar runt omkring men blir dock lagt i bakgrunden i båda böckerna och det är vid vissa möten som läsare kan tolka sig till hur det ser ut.

4.3 Språkbruk med fokus på homosexualitet

Detta avsnitt behandlar den andra frågeställningen som ligger till grund för uppsatsen nämligen: ”Går det att se skillnad på språkbruk i relation till homosexualitet ur ett historiskt perspektiv?” Därför kommer några centrala delar av böckernas likheter och skillnader jämföras ur ett historiskt perspektiv. Fokus ligger främst på framställning av ord kopplade till de homosexuella handlingar och beskrivningar som ges i böckerna.

För att börja med det sexuella så blir det mer påtagligt i Ahlunds bok där ord som ”kuk”, ”stånd”, ”ollon” och liknande används. I Chambers bok beskrivs det sexuella på ett litet mer subtilt sätt och andra ord används, som ”genitalierna” för det som Ahlund benämner som kuk. Dessutom används mer metaforer och det sexuella blir inte riktigt lika centralt som i Ahlunds bok. Ordvalen och berättarinstanserna när det kommer till det sexuella skiljer sig alltså åt en del. Det kan dels ha med tiden då böckerna skrivs, men också med skillnaden på hur böckerna är upplagda. De berättas på två olika sätt och de ord som används i Ahlunds bok hade kunnat skapa en helt annan uppfattning om Hal för läsaren. Han hade förmodligen setts mer rå i sina berättelser, kanske framförallt mot domstolen och sin kurator som han faktiskt skriver berättelsen för. Han är trots allt bara 16 år och väntar på en dom som kanske kan komma att påverkas av hans sexuella läggning som man fortfarande ansåg som en sjukdom i många delar av världen under den här tiden. Ahlunds språk kan också ses som mer modernt och mer anpassat till dagens samhälle där dessa ord används mer frekvent även av ungdomar.

Trots att båda böckerna är skrivna med intern fokalisering där vi följer protagonisternas liv skiljer sig böckerna mycket åt i berättarinstanserna och på så sätt även i hur homosexualiteten återspeglas. Eftersom vi mest följer John i stunden och aldrig riktigt kommer åt hans djupaste tankar lär man inte känna honom som läsare på det sättet man gör med Hal. Anledningen till detta är för sättet som *Dansa på min grav* är skriven på, genom personliga berättelser där han lämnar ut många av sina tankar och ger stundtals detaljerade beskrivelser om vad som hänt. Hal skriver själv i sin berättelse att det blir jobbigt att rota sig ner i tankarna och minnena. Detta är något som inte sker i Johns värld. Läsaren upplever tillsammans med John, men det som sårar och gör ont ersätts snart av någonting annat som sker i livet och tiden är det som styr tempot i berättelsen snarare än eftertanke och fokus på det som varit viktigast i Hals framställning.

Hur homosexualiteten framställs skiljer sig åt mellan böckerna. Som framkommer i tidigare del av analysen skriver Chambers mer i metaforer än i Ahlunds. Pojken med bönburken är ett exempel på detta men även en hård souvenir från Southend. Metaforen presenteras första

gången på s. 174 där Hal och Barry har sex första gången. Denna metafor lever kvar i resten av berättelsen och används flera gånger därefter. Chambers använder ett språk som känns mer städat än Ahlunds. Ordvalet kan tolkas som att visa det undangömmade som homosexuella under dessa tider var tvungna att tänka på i och med att samhället inte alltid accepterar den typen av sexuell läggning.

4.4 Didaktiska användningsområden

Efter epikanalysen av både *Du, bara* och *Dansa på min grav* ses att båda böckerna passar in i undervisning. Främsta användningsområdet borde vara i sista året på högstadiet och första året på gymnasiet främst i kursen svenska 1. Att ha ett medvetet bokval är viktigt för att kunna förmedla budskap och arbeta för att motverka ett för starkt heteronormativt beteende hos elever för att främja alla likas värde. Att arbeta aktivt med dessa frågor utgör en viktig del i ungdomarnas identitetsutveckling och deras syn på sin omvärld och sina medmänniskor. Skolan ska dessutom verka för en människosyn som ser till allas lika värde tillsammans med eleverna enligt läroplanen och skollagen (Skolverket, 2011).

I läroplanen för svenska står följande under ämnets syfte:

Undervisningen ska också leda till att eleverna utvecklar förmåga att använda skönlitteratur och andra typer av texter samt film och andra medier som källa till självinsikt och förståelse av andra människors erfarenheter, livsvillkor, tankar och föreställningsvärldar. Den ska utmana eleverna till nya tankesätt och öppna för nya perspektiv (s. 160).

Detta är något som arbetas med utifrån dessa böcker genomgående med ett normkritiskt perspektiv i undervisningen och med litteratur som kan ställa utmanande frågor till texten och till andra människors livsvärldar.

Chambers bok är nog den bok som främst skulle rekommenderas till gymnasiet då den behandlar många viktiga teman som kärlek, vänskap och döden. Identitetsprocessen och utvecklingen som Hal går igenom gör boken lämpad till att arbeta med på flera olika nivåer. Som Lundin pratar om är det viktigt att aktivt arbeta för att arbeta normkritiskt, så väl i planering som i utförande av undervisning. Genom att välja en bok som angriper ett område som homosexualitet kan diskussioner öppnas upp och det är en fördel att homosexualiteten inte behandlas som något konstigt utan något naturligt, vilket gör att en annan syn av heteronormen återspeglas genom dessa böcker. Det är viktigt att trycka på människors lika värde och diskutera om dessa frågor i klassrummet. På så sätt kan vi aktivt påverka de normer som eleverna skapar i samspelet med varandra. Allt de upplever kommer påverka eleverna på något sätt och ett öppet klimat för diskussioner och funderingar är viktigt för att kunna främja ett normkritiskt perspektiv i undervisningen och i elevernas egna vardag.

Utifrån *Dansa på min grav* kan det vara intressant att använda boken som underlag för diskussioner kring normer. Svenskan är ett brett ämne och förutom att bemöta olika författare ska eleverna i svenska 1 även behandla ”Centrala motiv, berättarteknik och vanliga stildrag i fiktivt berättande, till exempel i skönlitteratur och teater samt i film och andra medier.”

(Skolverket, 2011, s. 162). Genom att använda Chambers bok går det att arbeta med det boken rent narrativ-mässigt och se till motiv och hur det berättas. Berättarperspektivet i Chambers bok är intressant då det är uppbyggt genom analepser och med berättelser riktade åt någon annan än en egentlig tänkt läsare. Vid denna typ av berättarteknisk iakttagelse är en jämförelse intressant och en möjlig bok att jämföra med kan vara Ahlunds bok *Du, bara* där boken är skriven i presens och upplagd på ett helt annorlunda sätt.

I flera undersökningar som togs upp i uppsatsen tidigare del om manlighet och homosexualitet i undervisningen finns det i klassrummen många gånger rådande normer som förtrycker de som sticker ut genom exempelvis homosexualitet och homofobiska skämt och andra typer av nedsättande kommentarer. Genom att medvetet skapa dessa samtal kan dessa normer påverkas och förhoppningsvis förändras. Men den ledande lärarens roll är där väldigt viktig. Ett sätt att arbeta med det utifrån den analyserade litteraturen är att skapa diskussioner kring heteronormen som presenteras i boken och ge eleverna möjligheter att hitta andra alternativ där heteronormen syns och arbeta med varför dessa existerar. Detta går att göra genom grupp-arbeten och kortare uppgifter under lektionerna där eleverna får arbeta med dessa ämnen för att skapa en djupare förståelse för vad samhället kan skapa för normer och vilken påverkan de skulle kunna göra för individen om de blir för starka. Exempelvis kan eleverna få diskutera och tänka kring hur Hals eller Johns berättelse sett ut om föräldrarna reagerat annorlunda och satt sig emot sina barn. Det finns även många goda källor som tar upp utsatthet för exempelvis homosexuella som eleverna kan få läsa och sedan dra slutsatser till med tydlig förankring i litteraturen. Ett förslag är att låta eleverna under ett arbetsområde med dessa böcker även få någon mindre skrivövning där de utifrån det de läst i boken, de artiklar de fått läsa och egna reflektioner. Detta ger eleverna möjlighet att träna på att sammanställa text och skapa en sammanhängande text kopplat till ämnet, vilket är en del av svenska 1s centrala innehåll (Skolverket, 2011).

Som Chambers (2012) skriver finns det många sätt att arbeta med texter för att levandegöra och för att skapa en fördjupad process. Han ger exempel på att låta eleverna få dramatisera eller få göra egna berättelser av det de läst och vad som passar bäst handlar också om att anpassa efter den elevgrupp som undervisningen riktar sig till. Ifall jag som lärare märker att eleverna lär sig bättre genom att få dramatisera än att ha diskussioner i klassrummet väljer jag i min profession att välja det lärosätt som gynnar elevernas lärande bäst. Dessutom är en annan viktig aspekt i val av utformande den inkluderade undervisningen, så att alla elever känner sig delaktiga och får bästa möjliga förutsättningar för ett gott lärande.

Det är viktigt att hela tiden vara medveten om det normkritiska i sin undervisning och i de vardagliga samtalen med eleverna där exempelvis ordval av pojkvän eller partner är betydande för de normer som ska skapas i klassrummet. Skolinspektionen trycker även på ett fortsatt arbete på skolorna inom det normkritiska för att påverka de manliga och homofobiska normer som många gånger lever kvar (Statskontoret, 2015).

För att hålla en god kvalitet och få fram bra samtal är det viktigt att ha en struktur att gå efter. I den svenska skolan är boksamtal viktigt och Aidan Chambers bok *Böcker inom och omkring oss* trycker på vikten av boksamtal för att tillsammans förstå vad vi precis har läst. Chambers kallar dessa samtal jag-undrar samtal där eleverna får fundera ut viktiga frågor till texten. Men Chambers menar att det inte bara handlar om att läsa och prata kring böcker, det handlar om att skapa goda gruppträffar där eleverna delar med sig av läsoplevelser, boktips och där läsandet blir främjat från eleverna själva. För att nå upp till detta krävs ett stort förarbete och ett engagemang från lärare och verksamma på skolan i form av bra skolbibliotek, men kanske framför allt bra böcker att diskutera kring. Dessutom är elevernas delaktighet viktiga vid boksamtal, dels deras frågor men även deras val och önskemål av böcker att läsa och diskutera om i klassrummen. Som lärare har vi däremot möjligheten att påverka val av böcker och på så sätt även vilka diskussioner som ska komma upp.

Genom dessa samtal och läsoplevelser tillsammans med eleverna kan goda kulturer spridas och goda normer skapas i samtal och upplevelser. För att skapa ett öppnare klimat är det viktigt att ha med böcker med normkritiska perspektiv. Det behöver inte handla om homosexualitet, utan andra HBTQ-frågor eller andra normbrytande karaktärer som kan skapa givande diskussioner. Vikten är att skapa en förståelse för människors olikheter men dess lika värden, vilket är ett av de största målen att jobba mot inom skolan. Som nämndes tidigare i uppsatsen om homosexualitet i litteraturen har det alltid funnits, men en öppnare diskussion leder till att det blir vanligare med normkritiska perspektiv i litteraturen, så väl som barn, ungdom och vuxenlitteratur. Dock är det vanligare som nämnts i del 1 att det är biroller som är homosexuella, därför är det viktigt att även använda böcker där huvudkaraktären är homosexuell eller något annat normkritiskt för att få lära känna den personen på ett annat sätt. Det normkritiska blir då istället normen som bestämmer vilket gör att upplevelsen kan bli helt olik än om det vore en biroll som man enbart stött på i berättelsen. Det är viktigt att utmana heteronormen och ett bra sätt att göra det på är att välja böcker som Chambers eller Ahlunds bok för att lyfta andra perspektiv. Det gäller såklart även att variera sin undervisning och ta upp olika böcker som tar upp olika normkritiska perspektiv och se skillnader och likheter i

olika texter och berättelser. För att möjliggöra ett gott normkritiskt perspektiv är det viktigt att lyssna till elevgruppen och de normer som råder i klassen och på skolan. Normer kan ibland vara svåra att nå men svenskämnet är tacksamt eftersom det öppnar upp för många diskussioner, egna skrivna texter och funderingar kring viktiga aspekter i bland annat likabehandlingsarbetet.

I undervisningen kan perspektiv-aspekten på böckerna vara intressanta att arbeta med. Det vill säga hur boken hade upplevts om någon annan hade fått berätta historien. Exempelvis i Ahlunds bok hade det kunnat vara intressant att se ur Carolines eller Franks perspektiv. Detsamma i Hals bok där exempelvis Barry eller Barrys mammas perspektiv hade varit intressant att fokusera på. Anledningen till att det är viktigt att arbeta med olika perspektiv är för att kunna sätta sig in i andras synsätt och se saker ur olika perspektiv. Detta är oberoende av ämne och kunskaper i att se ur olika perspektiv gynnar elever i en mängd andra skolämnen, men även i det vardagliga livet då man kan förstå hur andra tänker och skapa en förståelse och acceptans för att vi är olika. Genom detta kan man skapa goda förutsättningar för eleverna att bli förberedda för det vuxenliv som väntar dem efter skolan och förhoppningsvis har de skaffat sig en förståelse för våra olikheter men lika värde.

Ett möjligt arbetsområde är att fokusera på homosexualitet och göra ett ämnesöverskridande arbete med exempelvis historia eller samhällskunskap. Vid ett sådant arbete ämnar sig boken *Torka aldrig tårar utan handskar* av Jonas Gardell bra där en del av den verklighet homosexuella män fick utstå under 1980-talen då HIV och aids spred sig som mest. Boken ger en annan öppning till en historisk tillbakablick och kan ge eleverna möjlighet att reflektera över hur det är att leva som homosexuell nu. Vilka fördomar lever kvar och varför ser det ut som det gör i samhället är centrala frågor som leder in på normkritiska perspektiv.

5. Avslutning

Den jämförande litteraturstudien har lett till vidare förståelse för vikten av representationen av homosexualitet i ungdomslitteratur. En intressant aspekt hur berättelsen nås fram till berättaren om homosexualitet är att författaren, den explicita författaren vars röst vi egentligen inte hör på det sättet i boken själv varit munk och alltså har varit starkt kristen. I Storbritannien och även många andra länder ansågs homosexualitet som något syndigt och fel gentemot religionen, vilket gör författarens röst intressant. Något svar eller motiv finns inte direkt, men en tolkning är att Chambers ser till individen och den personliga lyckan. Hals tips från sin mamma är att välja det som gör en lycklig och även om Hal säger att det är svårt att veta vad som gör en lycklig om man inte provar är det ändå det han följer i slutändan, att följa sitt inre och hitta den vägen som är ämnad för en själv. Kanske är det vad boken vill förmedla. Att hitta sin väg och sin harmoni. Vad andra tycker och tänker kring det är inte så relevant så länge det är det du själv mår bäst av och det är då man kan bli sitt bästa jag och finna den en är. Hal behövde en vän med bönburken för att bli lycklig och han behövde prova för att hitta sin väg, vilket Barry hjälpte honom att visa. Även om samhällets normer säger någonting annat är det som man själv känner viktigast.

Utifrån böckerna och det som skrivits om i tidigare forskning är en tolkning att individen och dess känslor är det viktigaste, inte vad människor runt omkring tror och tycker om en. Det viktigaste är hur man själv är och kanske speciellt vilka handlingarna man gör och hur man bemöter sin omvärld. Frank sviker John likt Barry sviker Hal och trots att de båda älskar motparten säger de ifrån när handlingarna går för långt. Ingen vill bli sviken eller förrådd vilket båda böckerna visar tydligt, oavsett vilken sexuell läggning en har. Vi är alla ganska lika efter allt.

Den didaktiska delen har även visat hur viktig den normkritiska undervisningen är och visar på hur man kan använda den här typen av litteratur i undervisningen för att främja det normkritiska perspektivet. Arbetet med att förändra rådande heteronormer är ingen lätt uppgift, men desto mer lärare arbetar med detta aktivt desto större möjlighet är det för ett öppnare samhälle vilket kommer leda till att ungdomar och elever kommer ha det lättare att stå upp för sig själva och det kan leda till godare normer i samhället, även efter det att eleverna gått ut skolan. Böckerna tar upp viktiga aspekter som kan vara bra för att närma sig dessa ämnen. Homosexualitet som norm i litteraturen är inte så vanligt och därför är det viktigt att visa det för eleverna genom konkreta textexempel som de dessutom kan arbeta med

och fördjupa sig i. Förmodligen krävs det mer arbete och mer medvetenhet ute på skolor genom uppdrag och vidareutbildning i ämnet och detta borde vara något som ständigt diskuteras runt om i ämneslag och gemensamma möten. Genom aktivt arbete går det att förbättra normerna för de som inte matchar dem. Normerna är socialt skapade och därför går de också att förändra till det bättre, vilket i skolans värld är för att främja allas lika värde enligt skollagen och läroplanen.

Det finns mycket kvar inom ämnet homosexualitet i ungdomslitteratur kvar att analysera och även kring HBTQ-frågor, som i vilken utsträckning homo-, bi-, trans- och queer-personer blir presenterade i ungdomslitteratur. Detsamma gäller hur lärare faktiskt använder normkritiska perspektiv medvetet i sin undervisning. Bland annat genom att arbeta med medvetna val i undervisning och val av material att låta sina elever arbeta med.

Vid en vidare litteraturanalys hade en intressant aspekt att granska vidare varit huruvida skildringen av en homosexuell relation skiljer sig åt från en skildring av en heterosexuell relation. Trycker narrativet på andra delar eller är det mer beroende av vad för typ av karaktärer som är med i boken? Det är svårt att få ett generellt svar men en analys av några böcker kan ge en viss riktning av vad det innebär. Detsamma gäller denna litteraturanalys. Det är enbart en del av den litteratur som behandlar homosexualitet som tas med i denna analys och kan inte svara för all normkritisk ungdomslitteratur. Ändå visar den här uppsatsen på vikten av att arbeta från ett normkritiskt perspektiv med väl valda böcker som kan skapa intressanta diskussioner och fortsatta förändrade förhållningssätt hos eleverna.

Litteraturförteckning

Ahlund, A., Arvidsson, A. & Jakobsson Lund, A., 2016. *Anna skriver under*. [Online]

Available at: <http://annaskriverunder.se/anna-ahlund/>

[Använd 08 04 2018].

Ahlund, A., 2016. *Du, bara*. Stockholm: Raben & Sjögren Bokförlag.

Aldrich, R., 2007. *Gay: en världshistoria*. Stockholm: Natur och Kultur.

Chambers, A., 2006. *Dansa på min grav*. Stockholm: Raben & Sjögren Bokförlag.

Chambers, A., 2016. *Böcker inom och omkring oss*. Stockholm: Gilla böcker.

Crisis, G. M. h., 2018. *GMHC. End Aids. Live life..* [Online]

Available at: <http://www.gmhc.org/>

[Använd 1 maj 2018].

Darj, F., Nathorst-Böös, H. & Jarl-Åberg, C., 2011. *HBT & Heder*. Gävle : Allmänna arvsfonden.

Ekholm, C., 2017. *Epikanalys 1.0: grundläggande perspektiv och begrepp*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Gardell, J., 2012. *Torka aldrig tårar utan handskar*. Stockholm: Nordstedts.

Gottzén, L. & Jonsson, R., 2012. Goda män och Andra män. i: L. Gottzén & R. Jonsson, red. *Andra män: maskulinitet, normskapande och jämställdhet*. Malmö: Gleerups, pp. 7-23.

Johansson, K. 1., 2017. *Regler och rättigheter: Smittskyddslagen*. [Online]

Available at: <https://www.1177.se/Vastra-Gotaland/Regler-och-rattigheter/Smittskyddslagen/>

[Använd 10 maj 2018].

Jonsson, R. & Milani, T.M., 2012. Du baza henne fem. i: L. Gottzén & R. Jonsson, red. *Andra män*. Malmö: Gleerups.

Kulick, D., 2012. En unken och eklaglig människosyn. i: L. Gottzén & R. Jonsson, red. *Andra män: maskulinitet, normskapande och jämställdhet*. Malmö: Gleerups, pp. 25-44.

Landau, E., 2011. HIV in the 80's: people didn't want to kiss you on the cheek. *CNN*, 25 maj.

Lundin, M., 2012. Heteronormativitet: vad är det?. i: E. Elmeroth, red. *Normkritiska perspektiv: i skolans likabehandlingsarbete*. Lund: Studentlitteratur, pp. 59-73.

Press, T., 2009. *Reading the novels of Aidan Chambers seven essays*. London: Thimble Press.

RFSL, 2015. *Om oss: Historia*. [Online]

Available at: <https://www.rfsl.se/om-oss/historia/>

[Använd 8 juni 2018].

Skolverket, 2011. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*, Stockholm: Fritzes.

Statskontoret, 2015. *Jämställdhet i skolan. Utvärdering av Skolverkets särskilda uppdrag 2008–2014*, Stockholm: Regeringen, utbildningsdepartementet .

Stonewall, 2016. *Key dates for lesbian, gay, bi and trans equality*, London: Stonewall.

Söderström, G., 2015. *Socialstyrelsen klassar homosexualitet som friskt*, Stockholm: Levande historia.

Wake, L., 2016. *Amnesty International: LGBTI history month: you don't know what you've got till it's gone*. [Online]

Available at: <https://www.amnesty.org.uk/blogs/yes-minister-it-human-rights-issue/lgbti-history-month-you-dont-know-what-youve-got-human-rights-act>

[Använd 19 maj 2018].

Öhrman, A., 2006. *Komma ut: Berättelser från garderoben*. Stockholm: Natur & Kultur.